

autonomie antropologie/etnologie současné doby. K mému tázání po autonomii přispívá také samotná přítomnost konceptualizace omamných látek. Autorka hledá „členství“ alkoholu – opírajíc se o soudobou psychiatrickou a psychologickou literaturu –, jehož umístění ve skupině omamných látek není pro ni tak samozřejmé.

Poslední poznámka se týká formální stránky publikace. Velké množství poznámek pod čarou znepráhledňuje některé pasáže, neboť čtenáře nutí neustále odbíhat od samotného textu anebo jednoduše poznámky nečíst. Část zajímavých informací v důsledku toho ztrácí svou vypovídací hodnotu.

Zuzana Korecká (FF UK Praha)

Zdeněk Lipský – Markéta Šantrůčková – Martin Weber a kolektiv, VÝVOJ KRAJINY NOVODVORSKA A ŽEHUŠICKA VE STŘEDNÍCH ČECHÁCH. Univerzita Karlova v Praze, Karolinum 2011, 201 s.–

Kolektivní dílo vycházející z pilotního projektu k implementaci Evropské úmluvy o krajině představuje čtenářům změny v krajině a jejím využití ve středočeské oblasti Žehušicka a Novodvorska od pravěku do období po roce 1989.

Autoři v úvodní části vymezují studovaný region a popisují využití materiálu. Primární prameny tvoří samozřejmě mapové podklady (1.–3. vojenské mapování, jednotlivé mapy a plány z archivu velkostatků, plány krajinářských úprav, historické letecké snímky) doplněné písemným materiálem (hospodářské zprávy ze

šlechtických archivů, popisy panství, historické katastry) a ikonografickými díly, hojně prezentovanými uvnitř knihy. Nastínění vývoje krajiny v pravěku předchází stručné seznámení s rostlinným pokryvem Polabí od pozdního glaciálu dodnes. Kapitola o středověku ukazuje na výhody zvoleného území, neboť jde o velmi exponovanou archeologickou oblast; již v 9.–10. století zde stála dvě hradiště – Malín a Hrádek na místě dnešní Čáslavi, územím procházely zemské stezky (libická a haberská), svůj vliv na zakládání nových osad výrazně projevil první cisterciácký klášter v Sedlci, založený v 1. polovině 12. století. Nastupující vnitřní kolonizace, vznik stříbrných dolů v Kutné Hoře, zkáza kláštera za husitství a následný přesun majetku – to vše patří mezi důležité činitele, jejichž vliv na krajinu nebyl zanedbatelný.

Více konkrétních poznatků o lokalitě přirozeně přináší díky dochovaným archivním pramenům mladší doba. Na přelomu 16. a 17. století vznikají z královských zástav dvě samostatná panství a zde se ukazuje, že velmi záleželo na pohnutkách jejich majitelů, jak budou svůj majetek spravovat. Nejvýhodněji se na konci 16. věku jevílo dvorové hospodaření, jehož výrobky putovaly na trh; z podobných důvodů vznikaly nové ovčiny, rybníky a bažantnice. Nutná revitalizace po třicetileté válce odhalila výrazné osobnosti. V Žehušicích jí byl Michal Osvald I. Thun-Hohenstein, na novodvorském panství Bernard Věžník, který ve velkém zakládal sady, vinice, jelení oboru a bažantnici. Barokní éru doprovázely stavby zámeckých sídel, v Nových Dvorech vznikl komplex kultivované krajiny s alejemi. Právě zobrazení okolí tohoto sídla na malbě neznámého autora

z období Bernarda Věžníka (1651–1714) tvoří lákavou obálku publikace, ač je popisem bohužel uveden až uvnitř textu, nikoli např. v autorské tiráži. Stěžejní téma konce 18. a počátku 19. století tvoří hospodaření rodiny Chotků a vznik zámku Kačina na Novodvorskú. Jeho zakladateli, Janu Rudolfovi, se autoři věnují velmi podrobně. Změny ve vývoji krajiny přinesla 2. polovina 19. století (budování cukrovarů, pěstování cukrovky, naopak mizí víno a chmel), neméně výrazně se do tváře oblasti zapsala prvorepubliková pozemková reforma, kolektivizace, ale i polistopadové restituční a otázky nad chátrajícími objekty JZD.

Klíčovou kapitolou je vlastní zhodnocení a procentuální vyjádření změn v zastoupení jednotlivých krajinných prvků pomocí GIS, včetně úskalí, jež doprovází převod dat z archivních map. Zajímavou sondou je výzkum změn vodní složky krajiny, ze kterého mimo jiné vyplývá, že zachovalé hráze po dávno neexistujících rybnících jsou v současnosti důležitými prvky biologické diverzity a ekologické stability. Jistým překvapením ve studii k tématu krajiny může být rodokmen Věžníků, Chotků a Thunů. Jednoznačným kladem je úspěšné propojení obecných vývojových tendencí a fakt vztahujících se přímo k dané oblasti, interdisciplinární kolektiv autorů (byť o nich chybí alespoň základní informace) a doplňující texty mimo hlavní linii studie. Vlastní podrobnější zkoumání bohatě zastoupených map a plánů omezuje jinak uživatelsky přívětivý formát knihy. Publikace ukazuje na výhody spolupráce odborníků různých oborů bez nutné fragmentace společných výsledků a na další možnosti výzkumu vývoje kulturní krajiny.

Veronika Kucrová (FF UK, Praha)

Jaroslav David, SMRDOV, BREŽNĚVES A RYCHLONOŽKOVA ULICE. KAPITOLY Z MODERNÍ ČESKÉ TOPONYMIE. *Academia, Praha 2011. 333 s.–*

Před nedávnem jsem na stránkách tohoto časopisu referoval o knize Jaroslava Davida a Pavla Rouse *Neviditelní svědkové minulosti. Místní a pomístní jména na Vysočině* (Academia, 2006). Ve své recenzi jsem se pokusil poukázat na význam toponym pro etnologii či kulturní antropologii zejména s ohledem na často citovanou a provokativní práci Keitha Basso *Wisdom Sits in Places. Landscape and Language Among the Western Apache* (University of New Mexico Press, Albuquerque, NM 1996). V ní Basso chápe toponyma jako příběhy, skrze které se amorfni prostor přetváří v srozumitelná místa tvořící náš domov. Dříve recenzovaná kniha se zabývala především historickými místními a pomístními názvy v krajině Vysočiny. Z hlediska antropologie je tedy důležitá zejména jako historická sonda do myšlení a života lidí, kteří ony názvy vytvořili. Jen okrajově se věnovala nově vznikajícím a v běžném životě užívaným toponymům. Tuto mezeru se Jaroslav David pokusil částečně napravit ve své nejnovější knize.

Stejně jako předešlá kniha je ukotvena především v současné toponomastické teorii a analyzuje proměny české toponymické soustavy v průběhu 20. století se zvláštním přihlédnutím k honorifikačním jménům. Autor v jednotlivých kapitolách sleduje, jak se honorifikační motiv projevil v tvoření nových názvů a přejmenování názvů stávajících v souvislosti s významnými předěly v novodobé historii českých zemí – po vyhlášení samostatnosti v roce 1918, přes nacistickou okupaci až